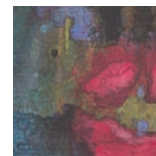

Soningsdøden

og den moderne verden

Introduktion til John Shelby Spong - med særligt henblik på hans syn på den teistiske gudsforestilling - og hvad deraf følger.

Jeg stod engang for ikke længe siden, sådan som jeg har gjort det så tit, foran alteret og sang med på en af mine yndlingsalmer: Lille Guds barn, hvad skader dig? Og bedst mens vi sang salmen, rullede der så pludselig en billedrække frem for mit indre blik - billeder af lemlæstede, minesprængte børn fra Cambodja, sultende børn fra Sudan - aidsramte børn fra Tanzania - og på en eller anden måde satte disse billeder sig fast på Grundtvigs salme og gjorde den fuldstændig umulig. Det var løgn! Der er ingen Gudfader i Himmerig, der passer på sine små børn! Eller også passer han på nogle men ikke på andre - af uransagelige grunde man helst ikke skal tænke for dybt over.

Jeg kender godt de teoretiske teodicéproblemer og deres mulige løsning - men for mig var det en slående oplevelse af absurditet lige midt i kirkens gudstjeneste - måske sat i værk af mit kendskab til en vis amerikansk biskop, som forfatteren Egon Clausen gjorde mig opmærksom på i en radioudsendelse for nogen tid siden.

"Why Christianity Must Change Or Die"¹ er titlen på en bog fra 1999 af denne forhenværende anglikanske biskop i Newark stift i USA John Shelby Spong, der med sine efterhånden mange bøger² - alle sammen opgør med den kristne vanetænkning og først og

fremmest med fundamentalismen - står som en enfant terrible både i den anglikanske kirke og i det amerikanske kirkeliv.

Længe før debatten om vores trosforståelse - hvis man kan tale om en sådan - startede pludseligt og uventet i en fuldstændig uforberedt folkekirke i sommeren 2003 - var de samme temaer på dagsordenen i USA med stort set samme resultat i form af forargelse, bestyrelse, krav om øjeblikkelig afsættelse - samt naturligvis lydhørhed i de mere åbne kredse, der i forvejen havde problemer med den traditionelle kristendomsopfattelse, sådan som den bl.a. kommer til udtryk i trosbekendelsen og i den bogstavelige opfattelse af såvel Det gamle- som Det nye Testamente.

Det er Spongs tese, at kristendommen i sin traditionelle teistiske form og forståelse er døende - ganske

enkelt fordi den ikke længere taler til moderne mennesker, hvis verdensbillede og menneskeforståelse er så væsensforskellig fra den bibelske tilværelsesopfattelse.

Det ligger

Men hvorfor egentlig redde kristendommen? Hvorfor ikke blot tage til efterretning, at den har udspillet sin rolle, som så mange religioner før den?

imidlertid de traditionelle og etablerede kirker fjernt at erkende denne uomgængelige virkelighed, hvorfor man med næb og klør forsvarer det bestående, angriber de nye tanker som kætteri og latterliggør og mistænkeliggør deres ophavsmænd på snart sagt alle måder. Dette er dog ifølge Spong blot naturlige og forståelige desperate krampetrækninger hos den døende kirke.

Redningen af ikke blot kirken men af kristendommen som sådan består af en gennemgribende reformation

af kirken og kirkens forkyndelse, så den kommer til at modsvare den tid, vi lever i i dag - så den kan genfinde sin betydning for moderne åndeligt søgende mennesker, der ikke blot kritikløst vil adlyde forfædrenes overlevering og stå og fremsige en uforståelig trosbekendelse som faneed ved gudstjenesten. Spong ønsker det 4. århundredes debat om trosbekendelsen gen-optaget, og hans visioner om fremtidens kirke indebærer radikale ændringer på alle områder - fra en nyvurdering af kirkens selvforståelse som en åndelig magtfaktor til en gennemgribende refleksion over kirkens grunddogmer såsom inkarnationen, forsoningen, frelsen, skabelsen - ja, hele den teistiske gudsforestilling med alt, hvad den indebærer. Derfor bruger han mange ressourcer i sine bøger på at gå bag om den nytestamentlige teistiske forestilling i et forsøg på at finde ind til kernen - til det, der har skabt den teistiske og andre tidsbestemte forestillinger, der ligesom blænder for det egentlige - f.eks. opgøret med jøderne.³

Men hvorfor egentlig redde kristendommen? Hvorfor ikke blot tage til efterretning, at den har udspillet sin rolle, som så mange religioner før den?

Fordi den ifølge Spong har noget ganske enestående ved sig - nemlig Jesus fra Nazareth, som evangelisterne kaldte både Messias og Guds Søn. Det er med andre

ord denne Kristus, der er altafgørende for kristendommens betydning - dette menneske, som levede på et bestemt historisk tidspunkt, og som havde så afgørende og så epokegørende en påvirkning på sin samtid og eftertid, at man savnede ord til at beskrive ham med og derfor måtte ty til det største men kendte - nemlig datidens gudsforestillinger, som vi kender dem fra Det gamle Testamente. Det er her-fra - fra Moses, Elias, Josva, David, Herrens lidende Tjener osv. - beskrivelserne af Jesus er hentet.

Spong ser altså Jesus som et overordentligt - ja, et fuldkomment menneske, der af samtiden er blevet iklædt disse teistiske gevandter - simpelt hen fordi ingen

anden beskrivelse var god nok. Derfor gælder det nu om i første omgang at afklæde Jesus disse gevandter fra en svunden tid, således at den oprindelige Jesus kan fremstå i al sin glans for moderne mennesker i en tid, hvor teismen ikke længere er brugbar som beskrivelse.

Spong skriver: "Men bag de teistiske fortællinger finder vi et guddommeligt nærvær kaldet ånd inden i os selv og frem for alt i Jesus fra Nazareth. Vores egen ånd er blevet bevæget af hans ånd. Vores eget liv er blevet styrket af hans liv. Vores eget væsen er kaldet op til et nyt plan gennem hans væsen... Altså: Jeg påstår, at Jesus er en åndsperson, udtryk for Guds nærvær. Bag teismens grænser, som har begrænset os så længe, opdager vi den overraskende åbenbaring af Gud lige midt i menneskelivet, og Jesus, åndspersonen, står lige midt i denne åbenbaring." (a.o. p.117 min gengivelse).

Spong reducerer på den måde ikke kristendom til gudløs humanisme. Hans gudsforestilling er blot ganske anderledes end den teistiske - for mig at se både bredere, højere, dybere og større. Han knytter især sine tanker om Gud til Paul Tillich's⁴ tanker om Gud som Tilværelsens Grund - altså ikke et menneskeligt væsen i overstørrelse så at sige men selve grundlaget for al væren - og han finder altså Gud - ikke i en Himmel udenfor menneskelivet men her lige midt iblandt os - i vores eget væsens inderste og uendelige dyb.

Han forkaster heller ikke Bibelen - tværtimod er Bibelen naturligvis den eneste port til vores viden om Kristus, og den er et sandt mesterværk. Det, han derimod forkaster, er den bestemte tolkning af Bibelen, som tager dens forskellige udsagn bogstaveligt og ydermere gør denne bogstavelige tolkning til endegyldig norm for sand kristendom. Det er det, hans egentlige opgør handler om, og det er for mig at se her, hans største betydning ligger.

Jesus er altså ifølge Spong ikke den guddommelige frelser, der er steget ned fra sit gudelige hjem i Himlen hos sin almægtige far, hvortil han vender tilbage gennem himmelfarten efter veludført gerning her på jorden, men et menneskeligt forbillede, der skaber et møde mellem mennesker og deres inderste grund - mellem mennesker og Gud, for i Jesus var Gud selv kommet til syne så at sige. Et menneske, som turde være sig selv under

alle forhold. Et menneske, der ødslede om sig med kærlighed, og som var til stede på en måde, så hans omgivelser måtte blive betagede. Et fuldkomment levende - fuldkomment elskende og

fuldkomment værende menneske, hvis liv, kærlighed og væren transcenderede det normale, såre begrænsede menne-skeliv. Et ideal - en ledestjerne for virkeligt menneskeliv.

Men samtidig var han et menneske, der fik en voldsom død - henrettet - korsfæstet af sin samtid - antagelig af romerne.⁵

Det er ikke mindst spekulationerne over Jesu død, der har skabt den teologi, vi i dag anser for at være den grundlæggende kristne teologi - nemlig korsets teologi om syndernes forladelse, således som den fremtræder allerede i Det nye Testamente.

Denne teologi, som gennemsyrrer - ja, vel nærmest er identisk med kirkens forkyndelse i dag, får følgende skudsmål med på vejen af Spong:

“Det er en teologi som forudsætter et særligt syn på menneskeslægten, som en falden slægt i kraft af arvesynden - et fald fra en oprindelig fuldkommenheds- og uskyldstilstand hos Gud selv - og genoprettelsen fra dette fald sker altså via Jesu frelsergerning, som hævdes at have medført en forsoning mellem Gud og mennesker.

Denne tankegang sidder så dybt og synes så uudryd- delig, når talen er om kristendom, at man dårligt tør anfægte den, men det er præcis, hvad vi er nødt til

at gøre, fordi den fastholder os i et menneskesyn, som ikke længere er brugbart - i en teistisk opfattelse af Gud, som på det nærmeste er frastødende - et magisk syn på Jesus, som fornær-

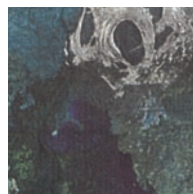

Den kirke, der lukker af for samtalen i et misforstået værn om de gamles overlevering, har ikke nogen fremtid overhovedet

mer vores intelligens samt en åbenbart tvingende nødvendighed for kirken til at fremkalde skyld som forudsætning for omvendelse.

Alligevel gennemsyrrer denne teologi stadigvæk kirkens liv. Således forudsætter dåben en redningsaktion så at sige, ligesom nadveren liturgisk genopliver billedet af Jesus som frelser. Og det meste af Bibelen er blevet læst og fortolket som underbygning af denne særlige forståelse.⁶

Og dog må denne lære rykkes op med rode, så et nyt liv kan opstå - et liv, som ikke er kvalt i dette malplacerede perspektiv.” (a.o. p.84f min gengivelse).

Det er vel ikke for meget sagt, at udsagn som disse er som skabt til at vække anstød i kirkelige kredse - men vel også til at vække opmærksomhed hos søgende, kristne mennesker, for hvem de gamle forestillinger ikke længere

giver mening. For hvem dåben som renselse af syndige små-børn virker underlig - for hvem nadverens sonoffertanke, hvor Gud ofrer sin egen søn for vores skyld virker frastødende til det makabre - for hvem beskrivelsen af Gud som almægtig kongelig majestæt mere og mere ligner en desperat påstand i en verden, hvor menneskerettigheder, ligestilling og demokrati anses for dyrebare værdier - for hvem kirken antager et stadig mere barnagtigt og fortidigt præg stillet overfor moderne menneskers viden og tilværelsesopfattelse i det hele taget.⁷ Og det er netop til denne sidste voksende gruppe, Spong især henvender sig med en kristendomsforståelse, der benytter sig af sprog og begreber, moderne mennesker kan forbinde med deres eget liv, så det giver mening. Og derfor anser jeg Spongs bøger som særdeles velegnede som grundlag for en debat om vores forhold til Gud - til Kristus og til den kirke, vi stort set alle er mere eller mindre bevidste medlemmer af.

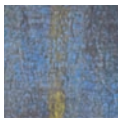
Det er naturligvis ikke en ny debat - den har foregået med vekslende intensitet i hele kirkens historie og ikke mindst da her i vores del af verden i de sidste 50 år - men det er først nu, debatten finder vej ind i menigheden på en måde, så enhver må tage stilling, og det må jo siges at være en gave til kirken. I hvert fald hvis man giver Luther ret i, at enhver selv må afgøre sig for, hvad der er sand kristendom ud fra Bibelen og sin samvittighed - hertil er hverken brug for pave eller præst. Hælder man derimod til den mere autoritetstro kirkeforståelse i retning af den katolske, stiller sagen sig naturligvis anderledes - og så bliver Spong en yderst farlig person.

Ud fra den lutherske anskuelse har vi i vores fire menigheder valgt at læse Spong her i efteråret ved en række studiekredsftener. Jeg har lavet en forkortet oversættelse af hans bog *Why Christianity must Change Or Die*, som vi så gennemgår under temaerne: Trosbekendelsen, Gud, Jesus, Bøn, Etik og Kirken - alt sammen under overskriften: Er Gud død?

Målgruppen er naturligvis mennesker, der er tilpas nysgerrige og åbne for nye impulser og ideer, men der vil uden tvivl også komme deltagere med det formål at forsvare Bibelen og kirken og troen mod ethvert forsøg på at stille spørgsmålstegn ved fædrenes overlevering og ved den barnetro, som har fulgt dem gennem livet i glæde og i sorg. Det er vigtigt at respektere enhver holdning, der måtte komme frem, så der bliver tale om virkelig samtale om disse store emner og ikke bare en gold og destruktiv skyttegravskrig.

Formen vil være et oplæg af rimelig kort varighed - da vi forudsætter en vis forberedelse hjemmefra - efterfulgt af gruppediskussion omkring aftenens emne - afsluttet i plenum. Det er i hvert fald planen - spændende bliver det at opleve det endelige forløb.

Man kan spørge, om det sømmer sig for en menighed i den grad at sætte spørgsmålstegn ved disse aldeles grundlæggende dogmer. Jeg mener ikke blot, det sømmer sig - jeg mener faktisk, det er en pligt for mig som præst i denne kirke at give menigheden indblik i de teologiske opdagelser, jeg går og gør mig i løbet af mit liv. Jeg er som sagt blevet grebet noget af Spongs tanker, og det ville være urimeligt, ikke at videregive min begejstring til den menighed, der har valgt mig netop til dét - netop til at videregive det, som jeg brænder for, og som jeg anser for at være vigtigt for menighedens liv og vækst.

Samtidig håber jeg at få en levende og frugtbar samtale ud af det, således at de tanker, jeg går og gør mig, må brydes med andre forestillinger og må prøves i en fri dialog i menigheden.

Jeg skal indrømme, det har været forstemmende i den sammenhæng at opleve sommerens kætterjagt mod netop den frie tanke og den fordomsfrie samtale i menigheden - men jeg kan ikke opgive min tro på, at denne samtale bærer fremtidens kirke i sig.

Den kirke, der lukker af for samtalen i et misforstået værn om de gamles overlevering, har ikke nogen fremtid overhovedet.

Jeg indledte med at fortælle om min smertelige oplevelse med Lille Guds Barn.

En af pointerne i Spongs teologi er at nå frem til en ny måde at læse de gamle tekster på - en fri og poetisk måde, der yder alle disse vidunderlige billeder både i Det gamle og i Det nye Testamente den retfærdighed, de ikke får, hvis man tager dem bogstaveligt eller betragter Skriften som en lære.

Jeg forestiller mig, at jeg gennem teologiske refleksioner, hjulpet på vej af Spong og ligesindede og af samtalen med menigheden her, igen engang vil kunne synge Lille Guds Barn med oprigtig glæde.

Noter:

1. *Why Christianity Must Change Or Die. A Bishop speaks to Believers in Exile. A new Reformation of the Church's Faith and Practise.* Harper San Francisco 1999. Bogen er ikke oversat til dansk.

2. Beskrivende titler som: *Liberating the Gospels* eller *Rescuing the Bibel from Fundamentalism* fortæller om meget kontroversielle bøger, der har vakt stor forargelse i kirkelige kredse i USA og i hele den anglikanske kirke.

3. Grundigt skildret i bogen *Liberating the Gospels*, som Spong selv anser for sin bedste bog. Heri gør han bl.a. op med Judastraditionen som en fiktion, båret af evangelisternes fjendskab mod jøderne. En fiktion, der har stået fadder til 2000 års antisemitisme.

4. Tysk-amerikansk teolog - død 1965. I øvrigt er Spongs teologiske læremestre bl.a. folk som Rudolph Bultmann, Dietrich Bonhoeffer, John A.T. Robinson, Michael Goulder og Don Cupitt - folk som hver på deres måde søger at gøre op med den gængse teistiske kristendomsopfattelse - fordi den ikke længere slår til som forklaringsmodel og dermed kommer til at skade kristendommen mere end den gavner den.

5. Spong anser jødernes evangeliske hovedrolle i korsfæstelsen for at være en konstruktion.

6. Vi kunne her til lands tilføje salmerne, som stort set alle underbygger denne tolkning.

7. Den kirke, som ikke blot i historiens løb - men stadigvæk kendes på sin modstand mod f.eks. kvindefrigørelse, seksuel ligestilling og i det hele taget på et konservativt samfunds- og menneskesyn, der synes at dyrke fortiden langt mere end at være til stede i nutiden og tro på fremtiden.

af Erik Fonsbøl,
provst i Middelfart

Udsnit af billedet

“Påskens set med Jesu øjne, Judas Forræderi”, Mette Fredholm